

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

БИЦЮРА ЮРІЙ ВАСИЛЬОВИЧ

УДК 334.012.36

**АКЦІОНЕРНА ВЛАСНІСТЬ ЯК ФАКТОР
СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ**

08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2012

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі економічної теорії Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України

Науковий керівник

кандидат економічних наук, доцент
РАДЧЕНКО Володимир Васильович,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
завідувач кафедри економічної теорії

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
СІРКО Анатолій Васильович,
Вінницький інститут економіки
Тернопільського національного
економічного університету, професор
кафедри економічної теорії

кандидат економічних наук
ТАРАСЕНКО Ольга Сергіївна,
Донецький національний технічний
університет, доцент кафедри економічної
теорії та державного управління

Захист відбудеться 23 березня 2012 р. о 14.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.13 Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 03022, м. Київ, вул. Васильківська, 90-А, ауд. 203.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58, кім. 12.

Автореферат розісланий 23 лютого 2012 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук**

А. Д. Залєвська-Шишак

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Досвід функціонування акціонерної власності в розвинутих країнах свідчить, що саме вона в значній мірі забезпечує умови для сталого економічного зростання (СЕЗ). З акціонерними товариствами (АТ) пов'язується розвиток великого капіталомісткого і наукомісткого виробництва. В розвинутих країнах корпорації забезпечують 80–90 % валового випуску продукції, їхня частка витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки становить 65–70 %. Суб'єкти акціонерної власності спроможні здійснювати значні інвестиції у фізичний та людський капітал, екологізувати виробництво, і, головне, підвищувати життєвий рівень населення.

Забезпечення СЕЗ є важливим стратегічним завданням кожної країни, оскільки збільшення обсягу продукції у розрахунку на одну особу з мінімізацією впливу на навколишнє природне середовище означає підвищення рівня життя в країні. При цьому повніше задовольняються потреби людей і зростають можливості щодо ефективнішого розв'язання соціально-економічних та екологічних проблем.

В Україні, починаючи з кінця 80-х років, екологічні проблеми поєдналися з розгортанням глибокої трансформаційної кризи (1991–1999 рр.) та економічними кризами 1998 р. і 2008–2009 рр. Світова фінансово-економічна криза спричинила падіння реального ВВП у 2009 р. на 14,8 %, суттєво погіршивши перспективи забезпечення СЕЗ в національній економіці. Проте, такий спад та уповільнення темпів економічного зростання не є приводом для послаблення зусиль, спрямованих на забезпечення СЕЗ. Особливість нинішнього відновлення економічного зростання полягає в необхідності зробити його соціально та екологічно збалансованим.

Ринкова трансформація економічної системи України зумовила відповідні зміни у економічних відносинах власності. Була сформована нова система відносин власності, у якій визначальну роль стала відігравати акціонерна власність. Проте, поки що в Україні не вдалось запровадити ефективні правові та організаційні механізми реалізації її переваг, створити сприятливі умови для нагромадження акціонерного капіталу, розробити дієві механізми управління ним тощо. Приватизація не виконала завдання формування ефективних власників, зацікавлених у зростанні інвестиційної привабливості власних підприємств, прискореному оновленні матеріально-технічної бази виробництва, його екологізації.

Трансформація економічних відносин власності визначає характер, напрямок і динаміку соціально-економічного розвитку суспільства. Щоб в Україні відродити продуктивні сили і удосконалити виробничі відносини, потрібно розбудовувати соціально орієнтовану ринкову економіку, пріоритетом якої має стати СЕЗ. Дослідження його сутності та механізму забезпечення є однією з найактуальніших проблем як економічної теорії, так і господарської практики. У цьому контексті особливого значення набула проблема розвитку акціонерної власності, яка має потужний потенціал у забезпеченні СЕЗ. Необхідно науково обґрунтувати рекомендації щодо напрямів підвищення ефективності її реалізації для забезпечення в країні СЕЗ. Таким чином, постає необхідність дослідження комплексної соціо-

економіко-екологічної проблеми, що і зумовило актуальність теми дисертаційної роботи та її структуру.

Стан наукової розробки проблеми. Теоретичні засади дослідження впливу акціонерної власності на забезпечення СЕЗ відображені в працях відомих зарубіжних вчених: М. Аокі, А. Берлі, Т. Веблена, Дж. Гелбрейта, Ф. Енгельса, Дж. М. Кейнса, Р. Коуза, К. Маркса, Д. Норта, П. Самуельсона, Й. Шумпетера та інших.

Проблему розвитку акціонерної власності взагалі і в трансформаційній економіці, зокрема, вивчали такі російські вчені як: Л. Абалкін, Т. Долгоп'ятова, В. Іноземцев, Р. Капелюшников, Ю. Кочеврін, А. Радигін, К. Хубієв, В. Цакунов та інші.

Вагомий внесок у дослідження проблеми акціонерної власності та її впливу на розвиток економіки зробили такі українські вчені-економісти: Ю. Бажал, В. Базилевич, А. Гальчинський, В. Геєць, О. Глушко, О. Гош, М. Данько, П. Єщенко, І. Лазня, І. Лукінов, Л. Мамічева, В. Мандибуря, С. Мочерний, О. Пасхавер, А. Покритан, В. Радченко, В. Рибалкін, А. Сірко, О. Тарасенко, А. Чухно, Л. Федулова та інші.

Разом з тим, у роботах вітчизняних та зарубіжних вчених недостатньо досліджується взаємозв'язок між акціонерною власністю та економічним зростанням. Немає спеціальних робіт, що розглядають як єдину проблему вплив акціонерної власності на забезпечення СЕЗ з урахуванням специфіки ринкової трансформації економіки України. Відсутня методика комплексного оцінювання ефективності господарської діяльності АТ в контексті забезпечення СЕЗ. Наукова і практична значимість вказаних проблем обумовили вибір теми дисертаційної роботи, її мету, основні завдання та послідовність наукового дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри економічної теорії Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова у межах комплексної науково-дослідної теми «Актуальні проблеми розвитку економічної системи України в умовах трансформаційних перетворень» (реєстраційний номер 0103U004015). Особистий внесок автора полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад дослідження акціонерної власності як фактора СЕЗ в економіці України.

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є визначення теоретико-методологічних засад розвитку акціонерної власності як фактора СЕЗ та обґрунтування на цій основі методичних і практичних рекомендацій щодо напрямів підвищення соціально-економічної ефективності її реалізації в умовах трансформаційної економіки України.

Реалізація мети дослідження зумовила постановку та вирішення таких **завдань**:
– визначити об'єктивні можливості та механізм впливу акціонерної власності на забезпечення СЕЗ через розкриття її соціально-економічної природи та особливостей;

– з'ясувати сутність, характерні ознаки та значення для суспільства СЕЗ і у зв'язку з цим виявити теоретичні засади сучасного наукового осмислення поняття «економічне зростання»;

– класифікувати фактори СЕЗ та обґрунтувати місце акціонерної власності в їх системі;

– розробити методiku оцінювання впливу акціонерних товариств на забезпечення СЕЗ;

– дослідити особливості, суперечності та етапи формування акціонерної власності в Україні;

– виявити зміни, що відбуваються в структурі акціонерної власності, та основні тенденції її трансформації в економіці України;

– проаналізувати ефективність реалізації акціонерної власності в Україні у зв'язку з проблемою створення умов для забезпечення СЕЗ;

– розробити науково-практичні рекомендації щодо визначення пріоритетів розвитку акціонерної власності як фактора СЕЗ.

Об'єктом дослідження є власність як соціально-економічна основа економічного зростання в трансформаційній економіці.

Предметом дослідження є акціонерна власність в контексті її впливу на забезпечення сталого економічного зростання в умовах трансформаційної економіки України.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційної роботи є застосування загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання. Для з'ясування сутності та характерних ознак акціонерної власності і СЕЗ, а також визначення об'єктивних можливостей та механізму впливу акціонерної власності на забезпечення СЕЗ, використано історичний та логічний, системний та еволюційний підходи, діалектичний метод пізнання, індексний метод, факторний та структурно-функціональний аналіз, методи класифікації, наукової абстракції, порівняльного і термінологічного аналізу (розділ 1). Єдність логічного та історичного підходів, методи статистичного й порівняльного аналізу, економіко-математичного моделювання, емпіричний метод, класифікація та узагальнення використані при визначенні особливостей, суперечностей та етапів формування акціонерної власності в Україні, а також для аналізу ефективності її реалізації в контексті забезпечення СЕЗ (розділ 2). Метод узагальнення, поєднання аналізу та синтезу, просування від абстрактного до конкретного були застосовані при визначенні пріоритетів розвитку акціонерної власності як фактора СЕЗ в Україні (розділ 3).

Інформаційну базу дослідження становлять праці вітчизняних та зарубіжних учених щодо проблем акціонерної власності та пріоритетних напрямів її розвитку; аналітичні матеріали вітчизняних і зарубіжних міністерств, відомств та науково-дослідних організацій; нормативно-правові акти України з питань функціонування АТ. Статистичною базою дослідження є дані річних звітів результатів господарської діяльності АТ, дані інформаційно-аналітичних бюлетенів Державної служби статистики України, Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку України, Фонду державного майна України, Міністерства промислової політики,

Міністерства екології та природних ресурсів України, доповіді ООН, звіти Світового економічного форуму, опубліковані в пресі, спеціальних виданнях та розміщені в мережі Internet.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в розробці теоретико-методологічних засад дослідження акціонерної власності як фактора сталого економічного зростання, що дозволило здійснити оцінку ефективності її реалізації й обґрунтувати методичні та практичні рекомендації щодо напрямів її розвитку в умовах трансформаційної економіки України.

Найбільш суттєві теоретичні і практичні результати, які характеризують новизну дослідження, одержані особисто здобувачем, полягають у наступному:

вперше:

– запропоновано теоретико-методологічний підхід щодо визначення ролі акціонерної власності у забезпеченні сталого економічного зростання (СЕЗ) в умовах трансформаційної економіки України; доведено наявність системного взаємозв'язку між рівнем розвитку акціонерної власності та ступенем забезпечення СЕЗ, обумовленого особливостями та перевагами самої акціонерної власності. Вони проявляються у її потенційних можливостях забезпечувати підвищення ступеня концентрації й централізації капіталу, здійснення масштабних інвестицій у людський та фізичний капітал, розробку і впровадження нових технологій, демократизацію власності, збереження та ефективне використання природних ресурсів, задоволення потреб нинішнього та майбутніх поколінь з урахуванням зростаючих стандартів життя людей, що в комплексі забезпечують якісні перетворення продуктивних сил і соціально-економічних відносин суспільства;

– розроблено і застосовано методику оцінювання впливу акціонерних товариств на забезпечення СЕЗ завдяки конструюванню, аналізу динаміки і складових мікроіндексу СЕЗ, який включає економічні, соціальні та екологічні параметри. Зазначена методика дає можливість сформулювати основи для моніторингу та визначення напрямів підвищення ефективності діяльності акціонерних товариств в контексті забезпечення СЕЗ. Застосування цієї методики дозволило виявити загальну позитивну тенденцію впливу великих промислових акціонерних товариств на забезпечення СЕЗ в Україні за період 1999–2010 рр.; рейтингувати акціонерні товариства за рівнем соціально-економічної ефективності; з'ясувати проблеми, що перешкоджають використанню в Україні потенціалу акціонерної власності.

удосконалено:

– трактування категорії «стале економічне зростання» з поглибленим і осучасненим змістом, яка відображає органічний взаємозв'язок стабільного збільшення обсягів і якості суспільного продукту з якісними змінами у продуктивних силах та соціально-економічних відносинах, непогіршенням стану природного середовища і покращенням якості життя нинішнього та майбутніх поколінь з урахуванням змін у стандартах життя людей;

– класифікацію факторів економічного зростання в сучасних умовах шляхом введення критерію їх відповідності елементам економічної системи, що дозволило обґрунтувати місце акціонерної власності як впливового фактора СЕЗ, який виражає

роль соціально-економічних відносин у розвитку національної економіки та через зміну організаційно-економічних відносин впливає на продуктивні сили і може забезпечити СЕЗ;

– визначення основних етапів формування акціонерної власності в Україні на основі таких критеріальних ознак як переважний спосіб формування і зміни структури власності, а саме: 1) зародження акціонерної власності в процесі первісного нагромадження капіталу в умовах роздержавлення та «малої» приватизації в інтересах бувшої партійно-господарської номенклатури (кінець 80-х – початок 90-х років ХХ ст.); 2) масове формування розпорошеної та інсайдерської акціонерної власності в процесі сертифікатної приватизації (1995–1998 рр.); 3) перерозподіл акціонерного капіталу у зв'язку зі зміною його суб'єктного складу в напрямку від працівників і менеджерів до зовнішніх інвесторів (переважно вітчизняних фінансово-промислових груп, «наближених» до державної влади) на фоні загальної концентрації акціонерної власності в процесі грошової приватизації та «реприватизації» (з 1999 р.).

набули подальшого розвитку:

– характеристика особливостей та суперечностей формування і розвитку акціонерної власності у трансформаційній економіці України. Виявлено, що основними особливостями у цьому процесі є: формування акціонерної власності на нетрудовій основі в результаті широкомасштабного роздержавлення та приватизації власності; неспівпадання реальної і формальної суб'єктної структури акціонерної власності (рекомбінація власності); концентрація акціонерного капіталу в окремих фінансово-промислових групах; використання рейдерських схем при перерозподілі акціонерної власності та ін. Це визначило характер суперечностей у відносинах акціонерної власності: між асоційованою природою акціонерної власності і спрямованістю механізму її реалізації на інтереси вузького соціального прошарку; між номінальним та реальним статусом міноритарних і формальних акціонерів як власників акціонерного капіталу; між тенденцією до зростання концентрації акціонерного капіталу та його дезінтеграцією; між соціально-економічним потенціалом акціонерних товариств та вузькими межами реалізації акціонерної власності;

– дослідження пріоритетних напрямів розвитку акціонерної власності у контексті забезпечення СЕЗ в Україні, а саме: забезпечення найповнішого використання властивого акціонерній власності потенціалу у формуванні інноваційної моделі розвитку; підвищення ефективності реалізації акціонерної власності на основі удосконалення механізму екологізації виробництва; створення ефективної системи управління акціонерною власністю, її демократизація.

Практичне значення отриманих результатів полягає у поглибленні розуміння сутності, механізмів і основних тенденцій розвитку акціонерної власності в контексті її впливу на забезпечення СЕЗ в трансформаційній економіці України. Обґрунтовані у дисертаційній роботі положення, висновки й запропоновані рекомендації можуть бути використані у процесі розробки державних програм соціально-економічного розвитку України, нормативно-правового забезпечення

регулювання господарської діяльності АТ, при розробці методів і механізмів підвищення ефективності управління акціонерною власністю.

Науково-практичні висновки та рекомендації дисертанта щодо механізмів реалізації потенціалу акціонерних товариств у забезпеченні СЕЗ в Україні використані Міністерством промислової політики України при розробці пропозицій в процесі прийняття Закону України «Про Державну програму економічного і соціального розвитку України на 2007 рік» (проект Закону України № 2176 від 15.09.2006 р.), при доопрацюванні положень нормативного документу «Порядку конкурсного відбору інвестиційних проектів, спрямованих на реалізацію інноваційного продукту і (або) інноваційної продукції у сфері промисловості, у тому числі вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу» (Наказ Міністерства промислової політики України № 329 від 11.09.2006 р.), а також при доопрацюванні Проекту Закону України «Про акціонерні товариства» (довідка № 01/2-4-1508 від 12.12.2006 р.).

Окремі положення, висновки та пропозиції дисертаційної роботи щодо механізмів та напрямів удосконалення регулювання акціонерної власності в Україні були враховані Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку (ДКЦПФР) України при розробці пропозицій в процесі прийняття Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» (№ 3480-15 від 23.02.2006 р.); при доопрацюванні положень нормативного документу «Про затвердження Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів» (Рішення ДКЦПФР № 1591 від 19.12.2006 р.), а також при розробці Проектів Законів України «Про акціонерні товариства» і «Про систему рейтингування» (довідка № 10/10682 від 26.06.2007 р.).

Теоретичні та практичні положення дисертаційної роботи були впроваджені при розробці навчальних програм курсів «Політекономія», «Основи економічної теорії», спецкурсів «Власність в умовах сучасної України» та «Актуальні проблеми трансформаційної економіки України», що внесені до навчальних планів спеціальностей («Економічна теорія» та ін.), навчальний процес з яких забезпечує кафедра економічної теорії Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 07-10/3865 від 12.12.2011 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є завершеною самостійною науковою роботою, в якій викладено авторський підхід щодо наукового обґрунтування акціонерної власності як фактора СЕЗ та надано практичні рекомендації щодо підвищення соціально-економічної ефективності реалізації акціонерної власності в трансформаційній економіці України. Наукові положення, висновки й пропозиції, що містяться в дисертації, одержані автором самостійно. Отримані результати знайшли відображення в одноосібно опублікованих працях.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційної роботи доповідались та обговорювались на засіданнях і теоретико-методологічних семінарах кафедр економічної теорії Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, політичної економії факультетів управління і управління персоналом та маркетингу ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана».

Найважливіші теоретичні та практичні положення й результати досліджень, які відповідають темі дисертації, доповідались автором та одержали позитивну оцінку на 20 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях і круглих столах, а саме: Всеукраїнській науково-практичній конференції викладачів та аспірантів, присвяченій 170-річчю НПУ імені М. П. Драгоманова (6 лютого 2004 р., м. Київ); Науково-практичному круглому столі до 70-річного ювілею кафедри економічної теорії НПУ імені М. П. Драгоманова «Економічна теорія на початку XXI століття в контексті трансформаційних процесів в Україні та завдань економічної освіти» (25 березня 2005 р., м. Київ); Міжнародній науково-практичній конференції «Трансформація політичних систем на постсоціалістичному просторі» (8–9 лютого 2006 р., м. Київ); II Міжнародній науковій конференції «Драгоманівські читання» (27–28 жовтня 2006 р., м. Київ); Міжнародній науково-практичній конференції «Фінансові ресурси регіону: організація і управління» (9–11 листопада 2006 р., м. Івано-Франківськ); V Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих вчених вищих навчальних закладів «Формування та проблеми розвитку підприємництва в Україні» (23–24 листопада 2006 р., м. Київ); Міжнародній науково-практичній конференції «Економічна організація та економічна освіта: взаємообумовленість стратегій розвитку» (7–8 лютого 2007 р., м. Київ); VII Міжнародній науково-практичній конференції «Конкурентоспроможність національної економіки» (23–24 березня 2007 р., м. Київ); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю» (11–13 квітня 2007 р., м. Черкаси); II Науково-практичній конференції «Конкурентоспроможність української економіки» (25 квітня 2007 р., м. Київ); Міжнародній науково-практичній конференції «Нова якість економічного зростання: інновації, інвестиції, конкурентоспроможність» (25–26 жовтня 2007 р., м. Мінськ); V Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток демократії і демократична освіта в Україні» (8–10 листопада 2007 р., м. Київ); Міжнародній науково-практичній конференції «Соціально-економічні фактори розвитку України в умовах глобалізації» (9–10 квітня 2008 р., м. Київ); Міжнародній науково-практичній конференції «Україна у XXI столітті: проблеми та перспективи соціально-економічного розвитку» (17–18 квітня 2008 р., м. Кам'янець-Подільський); I Міжнародній науково-практичній конференції «Умови економічного росту в країнах з ринковою економікою» (23–24 квітня 2008 р., м. Переяслав-Хмельницький); Міжнародній науково-практичній конференції «Соціально-економічні фактори розвитку України в умовах глобалізації» (9–10 квітня 2008 р., м. Київ); II Міжнародній науково-практичній конференції «Умови економічного росту в країнах з ринковою економікою» (23–24 квітня 2009 р., м. Переяслав-Хмельницький); Міжнародній науковій конференції «Проблеми верховенства права: теорія і практика» (23–24 квітня 2009 р., м. Київ); X Міжнародній науково-практичній конференції «Конкурентоспроможність національної економіки» (26 березня 2010 р., м. Київ); III Міжнародній науково-практичній конференції «Умови економічного росту в країнах з ринковою економікою» (28–29 квітня 2010 р., м. Переяслав-Хмельницький).

Публікації. За основними результатами та висновками дисертаційної роботи опубліковано 28 одноосібних наукових праць загальним обсягом 12,0 д.а., з них: 13 статей – у наукових фахових виданнях (7,6 д.а.), 5 статей – у наукових виданнях (2,3 д.а.), 10 публікацій – за матеріалами конференцій (2,1 д.а.).

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 240 сторінок. Основний зміст дисертації викладено на 194 сторінках, які містять 4 таблиці, 4 рисунка, 4 формули. Робота містить 16 додатків. Список використаних джерел включає 223 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету й головні завдання, об'єкт, предмет і теоретико-методологічні засади дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичну та практичну значущість одержаних результатів, наведено відомості про апробацію та публікації результатів дослідження.

У першому розділі «**Теоретичні основи дослідження акціонерної власності як фактора сталого економічного зростання**» з'ясовано сутність, характерні ознаки, фактори та значення для суспільства СЕЗ; розкрито природу та особливості акціонерної власності з урахуванням сучасних умов її функціонування; визначено об'єктивні можливості та механізм впливу акціонерної власності на забезпечення СЕЗ; розроблено методику оцінювання впливу акціонерних товариств на забезпечення СЕЗ.

Обґрунтовано підхід до визначення сутності сталого економічного зростання, який базується на поглибленому і осучасненому трактуванні «економічного зростання» з урахуванням положень концепції сталого розвитку. Згідно з авторським підходом, стале економічне зростання – стабільне збільшення обсягів і якості суспільного продукту, зумовлене якісними перетвореннями продуктивних сил і соціально-економічних відносин суспільства при повному і ефективному використанні ресурсів та непогіршенні стану природного середовища з метою найбільш повного задоволення зростаючих потреб нинішнього та майбутніх поколінь з урахуванням зміни стандартів життя людей.

Дослідження еволюції поглядів науковців щодо факторів економічного зростання свідчить, що поряд з класичними факторами економічного зростання (земля, праця, капітал), вчені з часом виділяють й інші фактори, пов'язані з НТП, людським капіталом та інститутами, внесок яких у суспільне виробництво помітно зростає. Нами розроблено класифікацію факторів економічного зростання в сучасних умовах шляхом введення критерію їх відповідності елементам економічної системи, що дозволило обґрунтувати місце акціонерної власності як впливового фактора СЕЗ.

Систематизація поглядів вчених щодо трактування сутності акціонерної власності та власне дослідження дозволили визначити її двоїсту природу. Акціонерна власність – це специфічна колективно-приватна форма власності, а саме: за формою вона колективна (реальний акціонерний капітал належить

колективу власників), але за соціальним характером – приватна (акціонери є приватними власниками акціонерного капіталу). Акціонерна власність – розвинена форма усупільнення приватної власності, яка має колективно-приватний характер і являє собою сукупність соціально-економічних відносин між акціонерами, менеджерами, найманими робітниками, державою та іншими економічними суб'єктами з приводу привласнення ресурсів, виробленого продукту та розподілу доходів.

Дисертантом визначено зміст механізму впливу акціонерної власності на забезпечення сталого економічного зростання як способу організації внутрішньої взаємодії елементів акціонерної власності (відносин між суб'єктами щодо присвоєння, володіння та використання об'єктів – ресурсів, продукту та доходів) та зовнішньої взаємодії акціонерної власності з іншими формами власності для забезпечення СЕЗ. Конкретизовано та уточнено інструменти забезпечення СЕЗ: розробка та впровадження інновацій; інвестування у людський капітал, нові технології та збереження навколишнього природного середовища; реалізація принципів корпоративної соціальної відповідальності; здійснення державного регулювання, що включає і визначення екологічних нормативів.

Розроблено методику оцінювання впливу АТ на забезпечення СЕЗ завдяки конструюванню, аналізу динаміки і складових мікроіндексу СЕЗ, який включає групу економічних, соціальних та екологічних показників. Визначено три складові мікроіндексу СЕЗ: *економічну* (темп зміни реального доходу від реалізації продукції; темп зміни продуктивності праці; рентабельність операційної діяльності; частка чистих інвестицій в капітальних інвестиціях; зношеність основних засобів; фондоддача та ін.); *соціальну* (темп зміни реальної середньої заробітної плати; частка витрат на оплату праці; частка відрахувань на соціальні заходи; зміна загальної чисельності працівників та ін.); *екологічну* (матеріаломісткість; обсяг викидів забруднювальних речовин в атмосферу на 1 млн грн. реалізованої продукції; частка капітальних інвестицій та поточних витрат на охорону навколишнього природного середовища у загальному обсязі операційних витрат та ін.).

Завдяки унормуванню зазначених індикаторів, запропоновано загальний інтегральний індекс для комплексного оцінювання соціально-економічної та екологічної ефективності результатів господарської діяльності підприємств акціонерної власності. Зазначена методика дає можливість сформулювати основи для моніторингу та визначення напрямів підвищення ефективності діяльності АТ в контексті забезпечення СЕЗ.

У другому розділі «**Формування акціонерної власності в економіці України та оцінка її ефективності**» досліджені особливості, суперечності, визначені етапи формування та основні тенденції розвитку акціонерної власності в Україні; проаналізовано рівень її соціально-економічної ефективності; виявлені негативні чинники, що перешкоджають ефективній реалізації акціонерної власності в контексті забезпечення СЕЗ.

Головною передумовою до створення акціонерної власності в Україні була необхідність подолання монополії державної власності, потреба формування

багатоукладності форм власності для переходу до соціально орієнтованої ринкової економіки. Для цього необхідно було провести роздержавлення та приватизацію економіки, результатом яких стало створення нової системи відносин власності, включаючи і формування акціонерної власності. Квазіринкові форми акціонування та корпоратизації, які відбувались не за класичним зразком акціонерної акумуляції капіталів, дозволили здійснити первісне нагромадження капіталу.

В дисертації досліджено основні етапи формування акціонерної власності в Україні. Перший етап (кінець 80-х – початок 90-х років ХХ ст.) – зародження акціонерної власності в процесі первісного нагромадження капіталу в умовах роздержавлення та «малої» приватизації в інтересах бувшої партійно-господарської номенклатури. Другий етап (1995–1998 рр.) – масове формування розпорошеної та інсайдерської акціонерної власності в процесі сертифікатної приватизації. Третій етап (з 1999 р.) – перерозподіл акціонерного капіталу у зв'язку зі зміною його суб'єктного складу в напрямку від працівників і менеджерів до зовнішніх інвесторів (переважно вітчизняних фінансово-промислових груп, «наближених» до державної влади) на фоні загальної концентрації акціонерної власності в процесі грошової приватизації та «реприватизації».

Як показав аналіз статистичних даних, акціонерна власність в Україні має значний потенціал у забезпеченні СЕЗ. Зокрема, про це свідчать такі дані за 2003 р.: значна концентрація капіталу (30,1% основних засобів), велика кількість зайнятих (1,811 млн. осіб або 53,0% всієї середньорічної кількості працівників, зайнятих у промисловості), значна частка АТ у загальному обсязі промислового виробництва (65,7%). Здійснюючи найбільший внесок у ВВП (майже 75%), суб'єкти акціонерної власності займають домінуючі позиції у суспільному виробництві.

На основі емпіричних даних 156 великих промислових АТ, були розраховані та проанормовані відповідні соціальні і економічні показники, розраховано і проаналізовано динаміку мікроіндексу СЕЗ. Доведено наявність суттєвого зв'язку між змінами інтегрального мікроіндексу СЕЗ та зміною індикатора СЕЗ на макрорівні, зокрема, індексу реального ВВП у розрахунку на одну особу. Застосування цієї методики дозволило виявити загальну позитивну тенденцію впливу великих промислових АТ на забезпечення СЕЗ в Україні за період 1999–2010 рр.; рейтингувати АТ за рівнем соціально-економічної ефективності; з'ясувати проблеми, що перешкоджають використанню в Україні потенціалу акціонерної власності.

За період 1999–2007 рр. загальний мікроіндекс СЕЗ мав стійку тенденцію до зростання (з 0,332 до 0,767 з незначним зменшенням у 2004 і 2006 рр.). У кризових 2008, 2009 роках цей індекс зменшився до рівня 0,656 і 0,344 відповідно. У 2010 р. мікроіндекс СЕЗ, паралельно із загальним зростанням виробництва в Україні, піднявся до рівня 0,625. Незважаючи на коливання мікроіндексу СЕЗ, в цілому спостерігається позитивна тенденція дедалі більшого впливу великих промислових АТ на забезпечення в Україні СЕЗ.

Дослідження особливостей формування і розвитку акціонерної власності у трансформаційній економіці України дозволило виявити те, що визначальним у

цьому процесі є формування акціонерної власності на нетрудовій основі в результаті широкомасштабного роздержавлення та приватизації власності. Це обумовило характер суперечностей у відносинах акціонерної власності: між асоційованою природою акціонерної власності і спрямованістю механізму її реалізації на інтереси вузького соціального прошарку; між номінальним та реальним статусом міноритарних і формальних акціонерів як власників акціонерного капіталу; між соціально-економічним потенціалом акціонерних товариств та вузькими межами реалізації акціонерної власності.

Аналіз характерних особливостей та суперечностей формування акціонерної власності в Україні дозволив виявити негативні чинники, що перешкоджають її ефективній реалізації в напрямі забезпечення СЕЗ, а саме: загострення інвестиційної, інноваційної та екологічної проблем; недостатнє державне регулювання соціальної та екологічної відповідальності АТ; масовість рейдерства та його підтримка корумпованими чиновниками; високий рівень тінізації економіки; масове відчуження працівників від власності; нерозвиненість фондового ринку; систематичне порушення прав міноритарних акціонерів; неефективне управління акціонерною власністю; відсутність достатньої підтримки з боку держави тих АТ, які сприяють забезпеченню СЕЗ.

У третьому розділі **«Пріоритети розвитку акціонерної власності в контексті забезпечення сталого економічного зростання в Україні»** поглиблено аналіз проблем, що перешкоджають використанню потенціалу акціонерної власності, розкрито зміст основних напрямів її розвитку, які забезпечують СЕЗ в Україні, та обґрунтовано відповідні науково-практичні рекомендації.

З урахуванням сучасного стану акціонерної власності, визначені пріоритетні напрями її розвитку у контексті забезпечення СЕЗ в Україні, а саме: забезпечення найповнішого використання властивого акціонерній власності потенціалу у формуванні інноваційної моделі розвитку; підвищення ефективності реалізації акціонерної власності на основі удосконалення механізму екологізації виробництва; створення ефективної системи управління акціонерною власністю, її демократизація.

У роботі аргументовано, що ефективна реалізація акціонерної власності, яка має найбільший потенціал у забезпеченні СЕЗ, спрямовується на використання досягнень науково-технічного прогресу, здійснення значних інвестицій в людський капітал, високоефективні екологічно безпечні технології, підвищення конкурентоспроможності продукції. Інновації безпосередньо впливають на підвищення продуктивності факторів виробництва, зменшення навантаження на довкілля та економію витрат. Провідну роль у фінансуванні та використанні наукових і науково-технічних досліджень відіграють великі акціонерні компанії, здатні мобілізувати значні обсяги капіталу, матеріальних і людських ресурсів, залучати значні інвестиції для реалізації широкого кола інноваційних проектів.

Внаслідок недосконалого державного регулювання (зокрема, зменшення централізованого капітального фінансування) та за умов відсутності дієвих економічних стимулів до активізації інноваційно-інвестиційних процесів в Україні

сформувалась галузева структура економіки, що характеризується невпинним зростанням питомої ваги енерго-, матеріалоємних та екологічно небезпечних виробництв, що негативно позначається на забезпеченні СЕЗ.

Підприємства сировинних галузей переважно не наукоємні і не формують високого попиту на наукові знання та технології. Проте, успішне здійснення Україною зовнішньоекономічної діяльності та вступ її до СОТ, змушує сьогодні українські акціонерні компанії здійснювати розробку та впровадження інновацій, турбуючись про набуття конкурентних переваг. Але в Україні й досі немає ядра великих АТ, яке б стало основою у формуванні інноваційної моделі розвитку економіки України.

На основі аналізу сучасного стану реалізації акціонерної власності в межах діючого механізму екологізації виробництва в Україні виявлені такі негативні наслідки його дії: загальний високий рівень антропогенного навантаження на територію та забруднення довкілля; нераціональна галузева структура виробництва, в якій надмірно високу частку займають екологічно небезпечні природозатратні та енергоємні галузі виробництва; високий рівень зношеності основних виробничих фондів; нераціональне використання природно-ресурсного потенціалу країни тощо. Удосконалення механізму екологізації виробництва дозволить підвищити ефективність реалізації акціонерної власності та спрямувати її на забезпечення СЕЗ в Україні.

У дисертаційній роботі виокремлено основні напрями удосконалення механізму екологізації виробництва в Україні, зокрема: «озеленення» податкової системи; посилення системи економічного стимулювання підприємств щодо екологічно безпечного природокористування; удосконалення методики визначення нормативів екологічних зборів і штрафів з підвищенням їх компенсаційної ролі у відновленні навколишнього природного середовища; посилення моніторингу техногенного впливу підприємств на довкілля; розвиток екологічного менеджменту та аудиту. Збалансоване поєднання стимулюючо-компенсаційних та примусово-обмежувальних інструментів дозволить підвищити ефективність реалізації акціонерної власності.

За даними 2008 р. по 156 великих промислових АТ з метою аналізу ефективності управління акціонерною власністю в Україні досліджена її суб'єктна структура, складовими якої є: підприємства України – 38,5%; іноземні інвестори – 11,0%; офшорні компанії – 20,6%; банки – 1,0%; фізичні особи – 4,6%; менеджери – 5,8%; державна частка – 1,1%; не визначена частка власності – 17,5%. Аналіз структури акціонерної власності в Україні виявив такі ключові тенденції: домінуючі позиції займають великі вітчизняні підприємства (переважно вітчизняні фінансово-промислові групи, «наближені» до державної влади); приховування реальних власників шляхом використання офшорних компаній; незначний ступінь зрощування промислового і банківського капіталів; поступове зростання частки іноземних інвесторів; зменшення частки менеджерів; скорочення чисельності дрібних акціонерів і концентрація пакетів акцій у мажоритарних акціонерів.

Дослідження характерних особливостей структури акціонерного капіталу 156 великих промислових АТ (за даними 2008 р.) дозволило виявити вплив суб'єктної структури акціонерної власності на ефективність її реалізації в контексті забезпечення СЕЗ в Україні, а саме: у найефективніших АТ (за мікроіндексом СЕЗ) вищою є концентрація акціонерного капіталу, що належить юридичним особам; для тих АТ, власниками домінуючого пакету акцій якого є іноземні інвестори, мікроіндекс СЕЗ має тенденцію до зниження, що свідчить про те, що реалізуючи свої приватні інтереси, більшість іноземних інвесторів не сприяють забезпеченню СЕЗ в Україні; вітчизняні підприємства та офшорні компанії, маючи у власності пакет акцій від 10 до 25%, або будучи одноосібними власниками, більшою мірою орієнтовані на забезпечення СЕЗ в Україні.

Автором аргументовано, що одним з дієвих заходів підвищення ефективності управління акціонерною власністю є здійснення процесу її демократизації. Демократизація акціонерної власності забезпечить приведення у відповідність колективного характеру виробництва з адекватною йому формою привласнення. Вона розширює участь кожного акціонера у процесах привласнення засобів і результатів виробництва, що сприятиме підвищенню ефективності виробництва, продуктивності праці і є вагомим резервом для забезпечення СЕЗ в Україні.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено узагальнення і запропоновано нове вирішення наукової задачі щодо визначення теоретико-методологічних засад дослідження акціонерної власності як фактора СЕЗ, розробки практичних рекомендацій щодо напрямів її розвитку в умовах трансформаційної економіки України. На підставі проведеного теоретико-методологічного дослідження зроблено наступні висновки:

1. Стале економічне зростання (з англ. «sustainable economic growth») – стабільне збільшення обсягів і якості суспільного продукту, зумовлене якісними перетвореннями продуктивних сил і соціально-економічних відносин суспільства при повному і ефективному використанні ресурсів та непогіршенні стану природного середовища з метою найбільш повного задоволення зростаючих потреб нинішнього та майбутніх поколінь з урахуванням зміни стандартів життя людей. Визначені характерні ознаки СЕЗ дають можливість ідентифікувати це явище, змоделювати його та визначити фактори і механізми, дія яких забезпечує підвищення його рівня.

2. Розроблена класифікація факторів СЕЗ за критерієм їх відповідності елементам економічної системи, що дозволило обґрунтувати місце акціонерної власності як впливового фактора СЕЗ, який виражає роль соціально-економічних відносин у розвитку національної економіки та через зміну організаційно-економічних відносин впливає на продуктивні сили. Акціонерна власність, обумовлюючи економічні відносини, є активним фактором СЕЗ за умови ефективної реалізації її потенціалу і переваг (зокрема, значних можливостей у залученні інвестицій та висококваліфікованих працівників, впровадженні інновацій та

збереженні довкілля, підвищенні продуктивності праці та конкурентоспроможності продукції).

3. На основі методики оцінювання впливу АТ на забезпечення СЕЗ визначено загальну тенденцію до зміни показників, які є визначальними в оцінці рівня забезпечення СЕЗ (зокрема, продуктивності праці, рентабельності операційної діяльності, фондівіддачі, частки витрат на оплату праці). Аналіз результатів застосування цієї методики дозволив виявити загальну позитивну тенденцію впливу АТ на забезпечення СЕЗ в Україні за період 1999–2010 рр. Впровадження системи моніторингу і рейтингування соціально-економічної ефективності діяльності АТ дозволить виявити чинники, які сприяють або перешкоджають досягненню СЕЗ, розробити заходи щодо підвищення ефективності функціонування акціонерної власності та визначити пріоритетні завдання здійснення економічної політики.

4. Аналіз способів формування і зміни структури акціонерного капіталу дозволив визначити основні етапи формування акціонерної власності в Україні: перший етап (кінець 80-х – початок 90-х років ХХ ст.) – зародження акціонерної власності в процесі первісного нагромадження капіталу в умовах роздержавлення та «малої» приватизації в інтересах бувшої партійно-господарської номенклатури; другий етап (1995–1998 рр.) – масове формування розпорошеної та інсайдерської акціонерної власності в процесі сертифікатної приватизації; третій етап (з 1999 р.) – перерозподіл акціонерного капіталу у зв'язку зі зміною його суб'єктного складу в напрямку від працівників і менеджерів до зовнішніх інвесторів (переважно вітчизняних фінансово-промислових груп, «наближених» до державної влади) на фоні загальної концентрації акціонерної власності в процесі грошової приватизації та «реприватизації».

5. Дослідження особливостей формування і розвитку акціонерної власності у трансформаційній економіці України дозволило визначити характер суперечностей у відносинах акціонерної власності: між асоційованою природою акціонерної власності і спрямованістю механізму її реалізації на інтереси вузького соціального прошарку; між номінальним та реальним статусом міноритарних і формальних акціонерів як власників акціонерного капіталу; між тенденцією до зростання концентрації акціонерного капіталу та його дезінтеграцією; між соціально-економічним потенціалом акціонерних товариств та вузькими межами реалізації акціонерної власності.

6. Акціонерна власність має значний потенціал у забезпеченні СЕЗ в Україні. Зокрема, про це свідчать такі дані за 2003 р.: значна концентрація капіталу (30,1% основних засобів), велика кількість зайнятих (1,811 млн. осіб або 53,0% всієї середньорічної кількості працівників, зайнятих у промисловості), значна частка АТ у загальному обсязі промислового виробництва (65,7%). Здійснюючи найбільший внесок у ВВП (майже 75%), акціонерна власність займає домінуючі позиції у суспільному виробництві.

7. Негативними чинниками, що перешкоджають ефективній реалізації акціонерної власності в напрямі забезпечення СЕЗ, є: загострення інвестиційної, інноваційної та екологічної проблем; недостатнє державне регулювання соціальної

та екологічної відповідальні АТ; високий рівень тінізації економіки; відсутність достатньої підтримки з боку держави тих АТ, які сприяють забезпеченню СЕЗ; масовість рейдерства та його підтримка корумпованими чиновниками; спрямування приватизації на перерозподіл державної власності, а не на формування ефективного власника; масове відчуження робітників від власності; нерозвиненість фондового ринку; низький рівень сплачених дивідендів та систематичне порушення прав міноритарних акціонерів; неефективне управління акціонерною власністю.

8. На сучасному етапі основними напрямками розвитку акціонерної власності в Україні в контексті забезпечення СЕЗ є: розвиток матеріально-технічної основи акціонерної власності; підвищення ступеня концентрації акціонерного капіталу; здійснення масштабних інвестицій у людський та фізичний капітал; забезпечення найповнішого використання потенціалу акціонерної власності у формуванні інноваційної моделі розвитку національної економіки; створення ефективної системи управління акціонерною власністю; демократизація власності; посилення корпоративної соціальної та екологічної відповідальності; удосконалення механізму реалізації акціонерної власності та підвищення в ньому ролі держави.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Бицюра Ю. В. Ефективність управління акціонерною власністю в Україні / Ю. В. Бицюра // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18 : Економіка і право : зб. наук. пр. – 2010. – Вип. 9. – С. 3–11. (0,6 д.а.)
2. Бицюра Ю. В. Підвищення ефективності реалізації акціонерної власності шляхом удосконалення механізму екологізації виробництва в Україні / Ю. В. Бицюра // Теоретичні та прикладні питання економіки : зб. наук. пр. – 2010. – Вип. 22. – С. 236–242. (0,5 д.а.)
3. Бицюра Ю. В. Вплив акціонерної власності на стале економічне зростання в Україні / Ю. В. Бицюра // Економічний вісник університету : зб. наук. пр. учених та аспірантів. У 2 т. Т. 2. Спеціальний випуск. – 2010. – С. 185–191. (0,8 д.а.)
4. Бицюра Ю. В. Рівень соціальної спрямованості акціонерних товариств в Україні / Ю. В. Бицюра // Економічний вісник університету : зб. наук. пр. учених та аспірантів. – 2008. – Вип. 5. – С. 315–319. (0,5 д.а.)
5. Бицюра Ю. В. Демократизація акціонерної власності як фактор сталого економічного зростання в Україні / Ю. В. Бицюра // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки. – 2007. – Вип. 17. – С. 72–78. (0,8 д.а.)
6. Бицюра Ю. Інституціональні аспекти власності як фактора сталого економічного зростання / Ю. Бицюра // Держава та регіони. Сер. : Економіка та підприємництво. – 2007. – № 3. – С. 22–27. (0,6 д.а.)
7. Бицюра Ю. В. Конкурентоспроможність національної економіки – шлях до сталого економічного зростання / Ю. В. Бицюра // Вісник Інституту економіки та прогнозування. – 2007. – С. 67. (0,2 д.а.)

8. Бицюра Ю. В. Корпоративні цінні папери як інструмент залучення інвестицій для сталого економічного зростання / Ю. В. Бицюра // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2007. – Вип. III, Т. 2. – С. 292–300. (0,6 д.а.)

9. Бицюра Ю. В. Відносини власності як основа механізму забезпечення сталого економічного зростання / Ю. В. Бицюра // Теоретичні та прикладні питання економіки : зб. наук. пр. – 2007. – Вип. 12. – С. 297–306. (0,6 д.а.)

10. Бицюра Ю. В. Формування акціонерної власності в Україні / Ю. В. Бицюра // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18. Економіка і право : зб. наук. пр. – 2007. – № 5. – С. 16–23. (0,5 д.а.)

11. Бицюра Ю. Загальна модель розширеного відтворення як основа сталого економічного зростання / Ю. Бицюра // Економіст. – 2006. – № 11. – С. 54–58. (0,7 д.а.)

12. Бицюра Ю. До проблеми визначення понять сталого економічного зростання та розвитку / Ю. Бицюра // Економіст. – 2006. – № 5. – С. 62–65. (0,8 д.а.)

13. Бицюра Ю. Перші кроки на шляху до економічного зростання України / Ю. Бицюра // Економіст. – 2005. – № 3. – С. 38–40. (0,4 д.а.)

Статті у наукових виданнях:

14. Бицюра Ю. В. Акціонерна власність та етапи її формування в Україні / Ю. В. Бицюра // Проблеми та перспективи соціально-економічного розвитку України в XXI столітті : Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки (за матеріалами III Міжнар. наук.-практ. конф.). – Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2010. – С. 226–229. (0,2 д.а.)

15. Бицюра Ю. В. Фактори сталого економічного зростання / Ю. В. Бицюра // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18. Економіка і право : зб. наук. пр. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. – № 4. – С. 20–28. (0,6 д.а.)

16. Бицюра Ю. Проблеми забезпечення сталого економічного зростання та розвитку в Україні / Ю. Бицюра // Географія та основи економіки в школі. – 2006. – № 5. – С. 10–17. (1,1 д.а.)

17. Бицюра Ю. В. Особливості взаємозв'язку економічного зростання та інвестицій в Україні / Ю. В. Бицюра // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18. Економіка і право : зб. наук. пр. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. – № 3. – С. 22–27. (0,2 д.а.)

18. Бицюра Ю. Проблеми економічного зростання в Україні на сучасному етапі / Ю. Бицюра // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18. Економіка і право : зб. наук. пр. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. – № 1. – С. 7–15. (0,2 д.а.)

За матеріалами конференцій:

19. Бицюра Ю. В. Характерні ознаки та потенційні можливості акціонерної власності у забезпеченні сталого економічного зростання / Ю. В. Бицюра // Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету : зб. наук. пр. звітно-наукової конф. викладачів університету за 2010 рік, 9–10 лют. 2011 р. / укл. : Г. І. Волинка, О. В. Уваркіна, О. П. Симоненко, О. П. Ємельянова. – К. :

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2011. – С. 28–29. (0,2 д.а.)

20. Бицюра Ю. Акціонерна власність як фактор формування інноваційної моделі розвитку економіки України / Ю. Бицюра // Економічний вісник університету : зб. наук. пр. учених та аспірантів. – 2009. – Вип. 9–10 : матеріали другої Міжнар. наук.-практ. конф., 23–24 квіт. 2009 р. – Переяслав-Хмельницький : Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т імені Григорія Сковороди, 2009. – С. 126–134. (0,6 д.а.)

21. Бицюра Ю. В. Проблеми законодавчого регулювання діяльності акціонерних товариств в Україні / Ю. В. Бицюра // П'яті юридичні читання : матеріали Міжнар. наук. конф., 23–24 квіт. 2009 р. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – С. 441–444. (0,2 д.а.)

22. Бицюра Ю. В. Розвиток акціонерної власності в умовах глобалізації / Ю. В. Бицюра // Соціально-економічні фактори розвитку України в умовах глобалізації : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 9–10 квіт. 2008 р. / упоряд. І. С. Каленюк. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – С. 62–64. (0,1 д.а.)

23. Бицюра Ю. В. Методика визначення впливу акціонерних товариств на забезпечення сталого економічного зростання / Ю. В. Бицюра // Україна у ХХІ ст. : проблеми та перспективи соціально-економічного розвитку : зб. наук. пр. за матеріалами Міжнар. наук.-практ. конф., 17–18 квіт. 2008 р. / М-во освіти і науки України, Кам'янець-Подільський нац. ун-т. – Кам'янець-Подільський : Мошарко М. І., 2008. – С. 192–196. (0,3 д.а.)

24. Бицюра Ю. В. Показники діяльності акціонерних товариств, що визначають їх внесок у стале економічне зростання / Ю. В. Бицюра // Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю : матеріали четвертої Міжнар. наук.-практ. конф., 11–13 квіт. 2007 р. / відп. ред. В. М. Яценко. – Черкаси : Черкаський держ. технол. ун-т, 2007. – С. 127–129. (0,1 д.а.)

25. Бицюра Ю. В. Інвестиції в людський капітал корпораціями як фактор сталого економічного зростання / Ю. В. Бицюра // Економічна організація та економічна освіта : взаємообумовленість стратегій розвитку : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 100-річчю від дня народж. Бухала С. М., 7–8 лют. 2007 р. / відп. за вип. А. П. Наливайко. – К. : КНЕУ, 2007. – С. 104–107. (0,2 д.а.)

26. Бицюра Ю. В. Розвиток акціонерних товариств як передумова сталого економічного зростання в Україні / Ю. В. Бицюра // Формування та проблеми розвитку підприємництва в Україні : матеріали п'ятої Міжнар. наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених ВНЗ, 23–24 листоп. 2006 р. / Національний технічний ун-т України «Київський політехнічний інститут» – К. : ІВЦ Видавництво «Політехніка», 2006. – С. 92–93. (0,1 д.а.)

27. Бицюра Ю. В. Проблеми сталого економічного зростання в контексті економічних та політичних реформ в Україні / Ю. В. Бицюра // Трансформація політичних систем на постсоціалістичному просторі : матеріали Міжнар. наук.-

теоретич. конф., 8–9 лют. 2006 р. / укл. Г. О. Нестеренко ; за ред. В. П. Бега. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. – С. 249–251. (0,2 д.а.)

28. Бицюра Ю. В. Економічне зростання в Україні : порівняльний аналіз / Ю. В. Бицюра // Актуальні проблеми перехідної економіки України : матеріали спільного семінару, 29 жовт. 2003 р. / укл. : О. С. Падалка, В. В. Радченко, В. Я. Бобров – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. – С. 13–16. (0,1 д.а.)

АНОТАЦІЯ

Бицюра Ю. В. Акціонерна власність як фактор сталого економічного зростання в Україні. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. – Київ, 2012.

Дисертаційну роботу присвячено дослідженню акціонерної власності як фактора СЕЗ, з'ясуванню теоретичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо напрямів підвищення соціально-економічної ефективності реалізації акціонерної власності у трансформаційній економіці України. Розкрито природу та особливості акціонерної власності. Визначено об'єктивні можливості та механізм впливу акціонерної власності на забезпечення СЕЗ. З'ясовано сутність, фактори, характерні ознаки та значення для суспільства СЕЗ.

Розроблено методику оцінювання впливу акціонерних товариств на забезпечення СЕЗ. Визначені особливості та етапи формування акціонерної власності в Україні. Проаналізовано ефективність її реалізації. Обґрунтовано пріоритети розвитку акціонерної власності в контексті забезпечення СЕЗ в Україні.

Ключові слова: акціонерна власність, акціонерні товариства, економічне зростання, стале економічне зростання, сталий розвиток, ефективність реалізації акціонерної власності.

АННОТАЦИЯ

Бицюра Ю. В. Акционерная собственность как фактор устойчивого экономического роста в Украине. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.01 – экономическая теория и история экономической мысли. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Министерство образования и науки, молодежи и спорта Украины. – Киев, 2012.

Диссертация посвящена исследованию акционерной собственности как фактора устойчивого экономического роста, определению теоретических основ и разработке практических рекомендаций относительно направлений повышения социально-экономической эффективности ее реализации в трансформационной экономике Украины. Определены объективные возможности и механизм влияния акционерной собственности на обеспечение устойчивого экономического роста благодаря

раскрытию ее природы и особенностей. Выявлена сущность, характерные признаки, факторы и значение для общества устойчивого экономического роста.

Согласно авторскому подходу, устойчивый экономический рост – стабильное увеличение объемов и качества общественного продукта, предопределенное качественными превращениями производительных сил и социально-экономических отношений общества при полном и эффективном использовании ресурсов и неухудшении состояния природной среды с целью наиболее полного удовлетворения растущих потребностей нынешнего и будущих поколений с учетом изменений стандартов жизни людей.

Предложена классификация факторов экономического роста в современных условиях по критерию их соответствия элементам экономической системы, что позволило обосновать место и роль акционерной собственности как влиятельного фактора устойчивого экономического роста.

Доказано наличие системной взаимосвязи между уровнем развития акционерной собственности и степенью обеспечения устойчивого экономического роста в условиях трансформационной экономики Украины, обусловленного особенностями и преимуществами самой акционерной собственности. Они проявляются в ее потенциальных возможностях обеспечивать повышение степени концентрации и централизации капитала, осуществление масштабных инвестиций в человеческий и физический капитал, разработку и внедрение новых технологий, демократизацию собственности, сохранение и эффективное использование природных ресурсов, удовлетворение потребностей нынешнего и будущих поколений с учетом растущих стандартов жизни людей.

Разработана методика оценивания влияния акционерных обществ на обеспечение устойчивого экономического роста благодаря конструированию, анализу динамики и составляющих микроиндекса устойчивого экономического роста, который включает экономические, социальные и экологические показатели. Применение этой методики позволило выявить общую позитивную тенденцию влияния больших промышленных акционерных обществ на обеспечение устойчивого экономического роста в Украине за период 1999–2010 гг.; рейтинговать акционерные общества за уровнем социально-экономической эффективности; выяснить проблемы, которые препятствуют использованию в Украине потенциала акционерной собственности.

Определены основные этапы формирования акционерной собственности в Украине на основе таких критериальных признаков как преимущественный способ формирования и изменения структуры собственности. Охарактеризованы особенности формирования и развития акционерной собственности в трансформационной экономике Украины. Выявлено, что определяющее влияние в этом процессе имело формирование акционерной собственности на нетрудовой основе в результате широкомасштабного разгосударствления и приватизации собственности. Это определило характер противоречий в отношениях акционерной собственности: между ассоциированной природой акционерной собственности и направленностью механизма ее реализации на интересы узкой социальной

прослойки; между номинальным и реальным статусом миноритарных и формальных акционеров как владельцев акционерного капитала.

Разработаны научно-практические рекомендации относительно приоритетных направлений развития акционерной собственности в контексте обеспечения устойчивого экономического роста в Украине, а именно: обеспечение наиболее полного использования свойственного акционерной собственности потенциала в формировании инновационной модели развития; повышение эффективности реализации акционерной собственности на основе усовершенствования механизма экологизации производства; создание эффективной системы управления акционерной собственностью, ее демократизации.

Ключевые слова: акционерная собственность, акционерные общества, экономический рост, устойчивый экономический рост, устойчивое развитие, эффективность реализации акционерной собственности.

ANNOTATION

Bitsyura Y. V. The joint-stock property as the factor of sustainable economic growth in Ukraine. – On the right of manuscript.

The dissertation is being presented to nominate the author to be awarded a scientific degree of the «candidate of science» in Economics in specialty 08.00.01– economic theory and history of economic thought. – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ministry of Education and Science, Youth and Sport of Ukraine. – Kyiv, 2012.

Dissertation work is devoted to research of joint-stock property as a factor of sustainable economic growth, to finding out of theoretical principles and development of practical recommendations in relation to directions of increase of socio-economic efficiency of realization of joint-stock property in the transformation economy of Ukraine. The nature and features of joint-stock property are revealed. Objective possibilities and mechanism of influence of joint-stock property on providing with sustainable economic growth are defined. The essence, factors, characteristic features and values are found out for the society of sustainable economic growth.

The methods of evaluation of influence of joint-stock companies are worked out on providing with sustainable economic growth. The features and stages of forming of joint-stock property in Ukraine are defined. Efficiency of its realization is analysed. The priorities of development of joint-stock property are reasonable in the context of providing with sustainable economic growth in Ukraine.

Keywords: joint-stock property, joint-stock companies, economic growth, sustainable economic growth, sustainable development, efficiency of realization of joint-stock property.

Підписано до друку 20.02.2012 р. Формат 60х90/16.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Тираж 100. Зам. 22.

«Видавництво “Науковий світ”»[®]
Свідоцтво ДК № 249 від 16.11.2000 р.
м. Київ, вул. Боженка, 17, оф. 414.
200-87-13, 200-87-15, 050-525-88-77
E-mail: nsvit@mail.ru